

ლიბერატორული
ოღისეა

მექს ფრიში

მონტოკი

გერმანულიდან თარგმნა მაია ფანჯიკიძემ

გაკურსულაქაურის
გამომცემლობა

მკითხველო, მინდა შემოგთავაზო გულახდილად დანერილი წიგნი, რომელიც დასაწყისიდანვე გაუნყებთ, რომ მე მამოძრავებდა კერძო მიზნები და საკუთარი ოჯახის ინტერესები... წიგნის მიზანია, ერთგვარი სიამოვნება მიანიჭოს ჩემს ნათესავებსა და მეგობრებს ჩემი გარდაცვალების შემდეგ, შესაძლებლობა მიეცეთ, აქ მონახონ ჩემი ხასიათისა და ბუნების ზოგიერთი თვისება... ვინაიდან საკუთარ თავს აღვწერ, მსურს, ისეთად დამინახონ, როგორიც ბუნებრივ, უბრალო და ჩვეულებრივ ყოფაში ვარ - უშუალო და ძალდაუტანებელი; ჩემი შეცდომები, არასრულყოფილება და გულუბრყვილობა იქნება წარმოდგენილი იმდენად, რამდენადაც საზოგადოებისადმი პატივისცემამ მომცა ამის შესაძლებლობა... ამგვარად, ჩემი წიგნის საგანი თავად მე ვარ, ეს კი, მკითხველო, იმის საბაბად არ გამოდგება, რომ თავისუფალი დრო ასეთ არასერიოზულ და ამაო საქმეს დაუთმო. მაშ, მშვიდობით!..¹

დე მონტენი

1580 წლის 1-ლ მარტს

¹ ფრანგულიდან თარგმნა დოდო ლაბუჩიძე-ხოფერიამ

ფირნიში, რომელიც კუნძულზე ხედს გვპირდება: Overlook. აქ შეჩერება კაცმა შესთავაზა. სულ ცოტა ასი მანქანის სადგომი, ამჟამად ცარიელი. ქალის მანქანა ერთადერთია ასფალტზე დახაზულ ბადეზე. დილაა. მზიანი. ბურქები და ჯაგი ცარიელი სადგომის გარშემო; მოკლედ, ხედი არსადაა, მაგრამ ბილიკია, რომელსაც ჯაგნარში შეჰყავხარ, და დიდხანს არ უფიქრიათ: ბილიკი მიგვიყვანს გადასახედამდე. შემდეგ ქალი მანქანასთან ბრუნდება. კაცი ელოდება; დრო აქვთ. მთელი შაბათ-კვირა. დგას და არ იცის, იმნამს რას ფიქრობს... ბერლინში ახლა უკვე დღის სამი საათია... ისე, ლოდინი არ უყვარს. ქალი მიხვდა, რომ ატლანტის ოკეანეზე გადასახედად, კაცმა რომ თქვას, ხელჩანთა არ სჭირდება. კაცს ეს ყველაფერი ჯერ არანამდვილი ეჩვენება, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ უბრალო სინამდვილესავით აღიქვამს: ბურქების შრიალი, შემდეგ ქალის შარვალი (გახუნებული ცისფერი, რასაკვირველია) და მისი ტერფები ბილიკზე, უამრავ ტოტსა და რტოს შორის მისი წითელი თმა. ღირდა მანქანასთან დაბრუნება: Your pipe. მერე ისევ დანინაურდა; აქა-იქ იხრება გაბურღულ შტოებს შორის, და მერე კაციც იხრება იმავე შტოებს შორის, როცა ის უკვე წელგამართული მიაბიჯებს ჯაგნარში. ბილიკს ვერც ეტყვი, ალაგ-ალაგ იკარგება, გაველურებული ბილიკი. ჯერ თავად გაუძღვა წინ: როგორც კაცი, მაგრამ მისთვისაც უცხოა იქაურობა. ერთგან ჭაობიანი თხრილი შემოხვდათ, ქალს ხელი შეაშველა, მას მერე ის მიუძღვის წინ. კაცსაც ასე ურჩევნია. ქალს უხარია, მსუბუქ და მკვირცხლ ნაბიჯებზეც ეტყობა. ატლანტის ოკეანე შორს არ უნდა იყოს. ზევით, ცის კამარაზე ერთადერთი თოლია.

სიარულშივე ირჭობს ჩიბუხს პირში და უკვირს, ოღონდ არ აინტერესებს, რა აკვირვებს. აქა-იქ ყვავილების სურნელი დგას; აზრზე არ არის, რა ყვავის; უცხო მცენარეებია. კაცმა პირობა მისცა, მანქანას, როცა გინდა, იოლად მივაგნებო და ქალიც, ეტყობა, ენდო. ჩიბუხის მოსაკიდებლად უნდა შედგეს, ქარი უბერავს, ხუთჯერ უნევს ასანთის გაკვრა, ამასობაში ქალი წინ მიინევს, უცებ, რამდენიმე წამით, თვალს ეფარება; რამდენიმე წამით ეჩვენება, რომ ეს ყველაფერი ფანტაზიის ნაყოფია ან შორეული მოგონება: აქ სიარული ახალგაზრდა ქალთან ერთად. კაცმა რომ თქვას, ბევრი ბილიკია თუ ბილიკისმაგვარი; ამიტომ შეჩერდა ქალი: ახლა საით? გუშინ ნაყიდი რუკა მანქანაში დარჩა; აქ დიდად მაინც არ გამოადგებოდა. მზეს მიჰყვებიან. ბილიკი საუბრის საშუალებას არ იძლევა. სადაც ჯაგნარი არ არის, იქიდან მთელი არემარე მოჩანს: არ ეუცხოება, თუმცა აქ ცხოვრებაში ფეხი არ დაუდგამს. ეს საბერძნეთი არ არის; სულ სხვა ფლორაა. მაინც საბერძნეთი ახსენდება, შემდეგ კი კვლავ ზილტი. არ სიამოვნებს, რომ მოგონებებს თავს ვერ აღწევს. უკვე ნახევარი საათია მიდიან. ატლანტის ოკეანის ნახვა სურთ. სხვა საქმე არა აქვთ; დრო აქვთ. ეს არც ბრეტანია, სადაც ბოლოს ერთი წლის წინ იყო ზღვაზე. სანაპიროს ჰაერი იქაურს წააგავს. მგონი, ისევ ის პერანგი აცვია, ისევ ის ფეხსაცმელი, ყველაფერი ერთი წლით დაძველდა. მან იცის, სად არიან:

მონტოკი

ინდიელების სახელია; აღნიშნავს ლონგ-აილენდის ჩრდილოეთის წვერს, ას ათი მილით არის დაშორებული მანჰეტენისგან, და თარიღის დასახელებაც შეუძლია:

11.5.1974

მხოლოდ ბილიკზე ჩამოშვებული ტოტები არ გაიძულებს დაკუზვას; აქა-იქ ძირსაც გდია გამხმარი ტოტი, ქალი ზედ ახტება. ძალიან გამხდარია, ოღონდ ძვალი და ტყავიაო, ვერ იტყვი. ჯინსი ნვივებზე აუკარნახებია; პატარა საჯდომი ვინ-რო შარვალში გამოკვართულა, ჯინსი უქამროდ აცვია; უკანა ჯიბეში კი სავარცხელი გაურჭვია. არც მასზე მაღალია და არც დაბალი, მაგრამ უფრო მსუბუქი. ნითელი თმა, თუ გაშლილი აქვს, თეძობამდე სწვდება; ახლა მაღლა აუკრეფია და ცხენის ძუასავით გამოუსკენია, სიარულში აქეთ-იქით უქანავებს. რადგან ბილიკი, ბილიკი თუ ეთქმის საერთოდ, ფრთხილად სიარულს და ირგვლივ ყურებას მოითხოვს, რომ ამ ჯაგნარს თავი დააღწიონ, მის სილუეტს მხოლოდ დროდადრო ხედავს; მზის შუქზე ღია ფერის ზედატანი, მზეში ახლა თმაც უფრო ღია ფერის უჩანს. ხშირად გზის გაგრძელება ვარაუდით უწევთ; ბილიკი არ ჩანს. ხანდახან ქალი დიდ ნაბიჯს დგამს, რომ ქვაზე ან ხის ჯირკვზე ახტეს; გრძელი ფეხები, მაგრამ უფრო დიდზე აბიჯებს და სხეული ვერ ეწევა. მარტო რომ იყოს, მაინც ასე იზამდა: თავის მკვეთრი მოძრაობა, რომ ცხენის ძუა მხრებს უკან მოიგდოს. სულ უფრო საეჭვო ხდება, მიაღწევენ თუ არა სანაპიროს. მაგრამ მაინც წინ მიიწევენ. მერე კი, ერთხანს, თითქოს ქიმზე მიდისო, ბაგირზე მოცეკვავესავით ადგამს ფეხს მეორე ფეხის წინ, ტანი მარჯვედ ეძებს წონასწორობას და პოულობს კიდევ. იქაურობა ჯერ კიდევ არ ჰგავს დიუნს; ცაზე თოლია არ ჭაჭანებს. ერთგან ჩერდება, რომ სახელოები აიკაპინოს; აქ, ამ ვიწრობაში, ცხელა; ზღვიდან ნიავი არ უბერავს. ერთად რომ დგანან, როგორც ახლა: ორი ადამიანის უცნაური ერთად ყოფნა. კაცი ამჩნევს, რომ ორივე ხელი შარვლის ჯიბეებში ჩაუნყვია, პირში კი ჩამქრალი ჩიბუხი უდევს.

ქალის სახე: კაცს არ დავინწყებია, მაგრამ დიდი შავი სათვალე უკეთია და თვალები არ უჩანს. ტურები დღისით წვრილი აქვს, ხშირად დამცინავი.

HOW DID I ENCOURAGE YOU?

დღეს არ დაუსვამს ეს კითხვა, არამედ გუშინ, აქეთ რომ მოდიოდნენ; ეტყობა, უკვირს, კაცს როგორ უკვირს, რომ ის ახლა მის გვერდით დგას.

WHEN DID I ENCOURAGE YOU?

კაცს თვითმფრინავის ბილეთი სამშაბათისთვის აქვს დაჯავშნილი.

თავიდან მეგონა, ერთი ჩვეულებრივი, ფოტოაპარატზე გაგიჟებული გოგოა, შემთხვევას რომ ხელიდან არ გაუშვებს, უცებ ჩაიკუზება და ჩააჩხაკუნებს-მეთქი, მოგთხოვს, ასე დაჯექიო და მერე, როცა ბოლოს და ბოლოს დაგავინყდება მისი არსებობა, ისევ ჩააჩხაკუნებს, ერთხელ, ორჯერ, სამჯერ, ოთხჯერ. მაგრამ მას ფოტოაპარატი არ აქვს. მხოლოდ ზის და დუმს, არ განუხებს, სანამ რომელიღაც უბადრუკი გაზეთის ჟურნალისტი მთელი საათის განმავლობაში სვამს კითხვებს: Have you been in this country before და ა.შ. ინტერვიუ პირად საკითხზე. Are you married, where in Europe are you living, do you have children და ა.შ. ახლა ეს ყველაფერი ამ ახალგაზრდა ქალმაც იცის. ერთხელ ტელეფონსაც პასუხობს, რადგან აპარატთან ზის და მშვენივრად ართმევს თავს ამ საქმეს; მადლობას ვუხდით. What are you going to write next, play or novel or another diary? კმაყოფილება მეუფლება, რადგან ეს ყოველთვის ბოლო შეკი-

თხვაა, სულ ცოტა, ბოლოს წინა. ამერიკულ საზოგადოებას ვუცხადებ: ცხოვრება მოსაწყენია, მხოლოდ მაშინ განვიცდი რამეს, როცა ვწერ. კაცმა რომ თქვას, არ ვხუმრობ; კაცს მაინც ეცინება. ქალს – არა. როცა შემდეგ მოთეთრო ბურძღლიან ქურთუკს ჩასაცმელად ვაგებებ, ზრდილობის გულისთვის კიდევ ერთხელ ვეკითხები სახელს. Lynn, მპასუხობს, თითქოს მხოლოდ სახელი კმაროდეს. მისი გრძელი, გაშლილი თმა: ხელს უშლის ქურთუკის ჩაცმაში და მე ვერ ვეხმარები, საკუთარ ხელს შეხების უფლებას არ ვაძლევ. კიდევ ერთი კითხვა, ბოლო: Do you consider yourself a doomed man? მოგვიანებით აღმოვაჩინე, რომ სიგარეტი დარჩენია, კვესიცი. ორი კვირა იდუბა სანათის ქვეშ, იაფფასიანი მწვანე კვესი.

აქ მართლა რა მესაქმება?

გარეთ უპალტოოდ გასვლა შეიძლება; ქარბუქში ჩამოვედი, მაგრამ მალე ისევ გაზაფხული დადგა... ქალების ციხე ქუჩის კუთხეში, ყავისფერი აგურის მაღალი ნაგებობა, დაუნგრევიათ; მის ადგილზე ქვიშიანი მოედანია, მავთულხლართებით შემორაგული, მტრედები ღულუნებენ გალიაში, თუმცა, გალიას, როცა უნდათ, მაშინ გადაუფრენენ. სხვა მხრივ ბევრი არაფერი შეცვლილა ამ ორ წელიწადში. პატარა ხეები მეცხრე ქუჩაზე, ოდესღაც დარგული, ახლაც მაშინდელივით წვრილი და უსუსურია; მაგრამ ამწვანებულან (მამაცი ქლოროფილები!), იქ, სადაც ისევ ვსაუზმობ, კვლავ ძველი გუნდი მემსახურება. ყვითელი ტაქსი, ნაგვის შავი, პრიალა პარკები ქუჩის პირას, წითელი სახანძროს სირენა. სასტუმროში ძველი კლიენტი იცნეს: Did you have a good time? ოთახი სხვაა, ვიდრე ორი წლის წინ, მონყობილობა – ზუსტად იგივე: მარმარილოსზედაპირიანი დაბალი მაგიდა, რომელზეც ფეხები შეგიძლია შემოაწყო,

ყვითელი ტორშერები, ლოგინის ყვითელი გადასაფარებელი, ძირს მწვანე ხალიჩა, ჩირქის ფერი სოფა, არცთუ მოუხერხებელი, ორი იმავე ფერის სავარძელი, კონდიციონერის ნაცნობი ზუილი, მაგრამ გამორთვა შეიძლება; ასანევი ფანჯრები ნახევრად იღება, დაფუტურობული ჩარჩო ზევით იწევა, მინები ყოველთვის ჭუჭყიანია; ფანჯარა ძალიან დაბალზეა; სიფრთხილეა საჭირო, გზავარედინს თუ გინდა გადახედო; მხოლოდ ოცნებაში დაფრინავ საკუთარი ძალით.

MAY I INTRODUCE YOU

სახელები ვერ გავიგონე ან მაშინვე დამავიწყდა, ვდგავარ და ვპასუხობ და აღარ ვიცი, ვის ვუპასუხე. რატომ ვიქცევით ასე? საჭიროა (ამბობს ჩემი გამომცემლობა), წიგნისთვის...

LYNN

შემიძლია, რამე სამსახურებრივი მოვიმიზნო და დავურეკო. იქნებ ვახშამი შევთავაზო; ქალი თუ მომეწონა, თავი თავხედი მგონია.

HUDSON

რამდენიმე ჩაკურატებული თოლია ნავსადგურის თავზე, შეხვედრა წყლის გაზინთულ ანარეკლთან. ძველი გემი ისევე ღუზაზე ირწევა. დახავსებული ჯაჭვები. ვერტმფრენი. ქარია, შავი წყალი ჯებირს ეხეთქება, ხის ჯებირი ორი წლის წინათაც დამპალი იყო. დიდი თეთრი სატვირთო გემი, რომელიც ალბათ ხვალ გავა ზღვაში, წყნარად, უძრავად დგას, Statendam, ჰოლანდიური დროშა ქარში. უკან, ძველი ხიმიწვებიანი გზატ-

კეცილია, ახლა არემონტებენ. პატარა, ბნელი ბარიც ისევ არსებობს, სადაც ბილიარდს თამაშობენ; Blue Ribbon – განათებული აბრა ბინდში წითელ ლიმონათს წააგავს. ამწუთას დასავლეთით გაზინტლული მზე ჩადის; გრძელი შავი სატვირთო გემი ეფარება. სანაპიროზე რამდენიმე კაცია, ჩემსავით უსაქმოდ. ახალგაზრდა შავკანიანი ზიგზაგებით დაატარებს ველოსიპედს. უკიდურეს კიდეზე ჩახუტებული წყვილი ზის, ჩრდილის კონტური ჩანს. მოხუცი კაცი ძალღით. კიდეე ერთი ძალღი უპატრონოდ. კანაფის გრძელი, სქელი ბაგირები. ლუღის ქილა ქარში მიგორავს.

AMERICAN ACADEMY OF ARTS AND LETTERS:

ვდგები და მადლობას ვიხდი.

MUSEUM OF MODERN ART:

ხელოვნებას ვაცდენ და მთელი დილა ბაღში ვზივარ. ალბათ ხელოვნება ჩემი საქმე არ არის, როცა მარტო ვარ. მსიამოვნებს ხეებქვეშ ჯდომა. უკვე ოცი წელი და მეტია ამ ბაღში (მური, პიკასო, კალდერი და სხვ.) ვზივარ:

1951

1956

1963

1970

1971

1972

გზაში ისევ მეუფლება განცდა, რომ სხეული ამიმჩატდა, ძალი-

ან მჩატეა, თითქოს ხანგრძლივ სიარულს მიზიდულობის ძალა შეემცირებინოს: მეჩვენება, რომ ყველაფერი, რასაც ვუყურებ, გამოვა, ოღონდ არ უნდა გამოვთქვა, უნდა გავაკეთო.

CENTRAL PARK:

სარწმუნო წყარომ მასწავლა, ის ცნობილი ციყვები, სინამდვილეში, ციყვები კი არა, ნუტრიები არიანო. ადრე აქ ციყვებიც ყოფილან. ნუტრიებს ციყვებივით წითური ფერი არა აქვთ, მაგრამ მათსავით ტანმორჩილები არიან. ნუტების განმავლობაში შეგიძლია ახლოდან უყურო, ისეთი თვინიერები არიან ნუტრიები. ციყვებისგან კი იმით განსხვავდებიან, რომ ციყვებს ანადგურებენ.

WHITE HORSE:

მწერალს ეშინია გრძნობების, რომლებიც გამოსაქვეყნებლად არ გამოდგება; მერე ირონიის მოძალებას ელოდება; საკუთარ აღქმას ეჭვით უყურებს, ღირს თუ არა ამ გრძნობების აღწერაო და არ სიამოვნებს, რის სიტყვებად ჩამოსხმასაც ვერ ახერხებს. მწერლის ამ პროფესიული დაავადების გამო ზოგი ლოთდება.

SANITATION:

ისევ ძალიან ადრე მეღვიძება. დილაუთენია ძაღლები და ფინიები გამოჰყავთ ქუჩაში, საბელებით აკავებენ, სანამ მოისაქმებენ. ძაღლებს მიძღვნილი ერთი საათი დილაობით, ძაღლებს მიძღვნილი ერთი საათი საღამოობით. კარგად უნდა დაიხედო წინ, სანამ ნაბიჯს გადადგამ. ძალიან უყვართ თავიანთი ძაღლები და ფინიები, აშკარაა, სიყვარულის მოთხოვნილება